

Лірник О. В.,

аспірантка Національного університету «Острозька академія»,
редактор газети «ОГО»

(Рівне, Україна), E-mail: dolj.ogo@gmail.com

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА» ТА ОСМИСЛЕННЯ ЙОГО ПРОТЕСТАНТСЬКИМИ ТЕОЛОГАМИ

Анотація. Розглядаючи ключові засади протестантської соціальної етики, автор аналізує впливи та напрямки розвитку роботи в гуманітарному корпусі громадянського суспільства де значну нішу займають протестантські громади. Орієнтуючись на перших протестантських теологів було продемонстровано зв'язок із сучасною діяльністю протестантських громад в модерних умовах, також продемонстровано зміни у цих ключових засадах.

Ключові слова: соціальна робота, протестантська етика, М. Лютер, соціальне служіння.

Соціальна робота все частіше стає об'єктом наукових досліджень, нині це поняття значно розширює свої межі. Раніше термін «соціальна робота» відображав практичну діяльність людей, які допомагали бідним (90-ті р. XIX ст.), під цим розумілася професійна діяльність із подання допомоги та підтримки людей, які опинились у скрутній ситуації. У наш час соціальною роботою займаються не тільки спеціальні державні інституції, а й громадські та релігійні організації. Можна сказати, що вони навіть перебрали на себе усі завдання, які б мали виконувати державні структури. Важливо підкреслити, що державні структури організують ці всі заходи через необхідність, тоді як релігійні громади ставлять собі за мету охрещення нових членів та укріплення у вірі вже зареєстрованих прихожан.

Через переосмислення поняття «соціальна робота», сформувалися різноманітні думки науковців щодо основної її мети. Одні науковці переконані, що мета соціальної роботи полягає в оптимізації втілення суб'єктивної ролі людей в усіх сферах життя суспільства в процесі життєзабезпечення і діяльності особистості, сім'ї, соціальних та інших груп і спільнот у суспільстві [7, с. 97]. Тим самим забезпечується виховний ефект, навчання та створення необхідних для освоєння і виконання соціальних ролей у суспільстві. Можна сказати, що цим самим відкидаються функції таких соціальних інститутів, як освіта, виховання, культура, політика, сім'я тощо, які повинні створювати умови для успішної соціалізації індивідів у всіх сферах суспільства. Хоча слід зауважити, що ідея про зв'язок соціальної роботи з процесом соціалізації людини не підлягає сумніву.

Інші науковці під соціальною роботою розуміють своєрідний «інститут допомоги в тій чи тій сфері». Вони вважають, що соціальна робота має допомагати у розв'язанні «проблем, що відображають суспільне чи індивідуальне неблагополуччя», допомагати «в реалізації соціальних прав громадян і компенсації фізичних, психічних, інтелектуальних, соціальних та інших недоліків, що заважають їхньому повноцінному функціонуванню» [10, с. 145]. У даній концепції окрім самого процесу соціалізації, наголошується на індивідуальній допомозі будь-якій людині. Це може бути допомога у подоланні її внутрішніх проблем чи конфліктів, які відбуваються з іншими людьми у процесі її життєдіяльності.

У наш час найпопулярнішою концепцією соціальної роботи є розуміння її як специфічної форми допомоги людям із боку суспільства у задоволенні їхніх соціальних потреб і розв'язанні конфліктів, зумовлених індивідуальними або соціальними причинами. Тому найбільш влучним вважається визначення Національної асоціації соціальних працівників США, переважна більшість дослідників схиляються саме до нього: соціальна робота — це професійна

діяльність із надання допомоги індивідам, групам і спільнотам, посилення чи відновлення їх здатності до соціального функціонування та створення сприятливих соціальних умов для досягнення цих цілей [9, с. 80]. В наведеному визначенні допомога охоплює вплив на здатність людини до соціального функціонування з метою її відновлення чи посилення. Йдеться про активізацію людиною власних зусиль у скрутних життєвих ситуаціях.

Як вже зазначалося, у сучасному світі релігійні організації значно розширюють свої функції, особливо актуальним це стає у сфері соціального служіння. Адже, широка демократизація всіх сфер суспільного життя стали поштовхом для кардинальних духовних, зокрема релігійних, змін в українському соціумі. Під соціальним служінням в релігійній сфері розглядається будь-яка діяльність, яку здійснюють церкви поза богослужбовим приміщенням, що зорієнтована на вирішення суспільно значущих проблем. Це і є однією з основних характеристик соціального служіння. Практичним підґрунтям для реалізації завдань соціального служіння звичайно слугує наявність матеріальних і людських ресурсів. У цій ситуації матеріальні ресурси з'являються за допомогою різноманітних благодійних організацій, власними силами чи іншими способами. Дуже рідко державні структури надають матеріальну допомогу, швидше майже ніколи. Щодо людських ресурсів, то це, зазвичай, віряни тієї чи іншої конфесії, досить часто до реалізації проектів долучаються і громадські організації [5, с. 3].

Національне й релігійне відродження означило цілу низку нових можливостей для церкви як складової соціальної системи. Співвідношення національного й релігійного в суспільному житті України сьогодні, як ніколи, актуалізується та визиває до життя нові концепції співробітництва держави і церкви, реалізації легітимізуючої функції релігії, соціального служіння церков [3, с. 54].

Церква починає переглядати не лишень свою структуру, а й розширює свої соціальні зв'язки, переосмислює напрямки своєї діяльності. Сучасні умови розвитку релігії, коли домінуючими стають принципи громадянського суспільства – демократизму, плюралізму, толерантності й терпимості, законності, на думку українських науковців, формують нові вимоги до релігійних спільнот та їх лідерів, які мають забезпечити мир, злагоду та суспільну стабільність [11, с. 18]. У сучасній Україні, рівень релігійності є досить високим. Проте можна сказати, що це тільки номінальне значення, адже відсоток практикуючих віруючих є набагато нижчим. Людину не стільки цікавлять догмати церкви чи релігійний культ, скільки можливість церкви вирішити її моральні, духовні та суспільні проблеми. Тому церкви реагують на виклики сучасності та формують свої соціальні доктрини задля забезпечення регламентованого життя своїх віруючих.

Відзначимо, що духовність, її формування, піклування про віруючих були прерогативою церкви і раніше, але нині – інші суспільні умови. Тому церква змушена конкурувати з іншими інститутами громадянського суспільства у формуванні різноманітних цінностей, норм, потреб тощо. Крім удосконалених форм богослужіння християнська церква досить вдало працює у сфері соціального служіння, хоча інколи є й альтернативою численним громадським організаціям, схожим за спрямуванням. Власне, саме активізація діяльності християнської церкви у сфері соціального служіння є важливим показником її оновлення, сприйняття і реагування на виклики громадянського суспільства [5, с. 1].

Протестантські церкви України є найбільш активними серед християнських церков України у сфері соціального служіння. Вони найпершими зрозуміли, що потрібен більш дієвий спосіб пошуку шляхів до сердець віруючих. Варто не тільки намагатися змінити увесь світ на принципах християнської моралі, адже це нерезальне завдання. Скільки звертати увагу на більш практичну допомогу – виконання біблійної заповіді любові до свого ближнього.

Протестанти давно позбавилися ярлика, який протягом тривалого часу су-

проводжував їх розвиток. Їх давно вже не вважають «сектантами» чи закритими організаціями, вони активно «входять у світ» та використовують усі сучасні надбання задля поширення свого віровчення. Можна говорити про формування нового типу конфесійної інституалізації, якому уже давно не властивий розрив зі світом, вороже чи індиферентне ставлення до держави. Характерним для українських пізньопротестантських течій якраз є активне входження у світ, що різнопланово відображено у їх соціальних концепціях, практична реалізація яких носить, у першу чергу, соціо-гуманітарний характер [12].

Члени протестантських громад не тільки приймають нові реалії сучасності, а й беруть участь у деяких змінах, що відбуваються в житті України. Цю участь вони бачать у праві вільного й максимально ефективного втілення кожним віруючим священного призначення – служіння людям за будь-яких умов. Це у протестантизмі традиційно означає не політичну чи ідеологічну, а передусім побутову, прагматичну сферу буття, яка зачіпає інтереси звичайної людини. Вони обґрунтовують це тим, що Христове вчення засноване на проблематиці людини, а не матеріальних цінностях чи інших предметах. У Царстві Божому на першому місці стоїть людина зі своїми проблемами і саме це вони проголошують у програмі свого соціального служіння.

В часи радянської влади протестанти проводили свою соціальну роботу здебільшого серед своїх громад, серед єдиновірців. І не мали засобів та можливостей для проведення соціального служіння через різні заборони та гоніння. Тепер же напрямок їх роботи змінився, її спрямовують насамперед на нерелігійне середовище, тісно поєднуючи соціальне служіння із завданням євангелізації, проповіді релігійного вчення.

На відміну від радянських часів, сучасне суспільство акцентує дедалі більшу увагу на ролі особистості, тому протестантські церкви зорієтували своє соціальне служіння на цей аспект. Таким чином виникла потреба у створенні напрямів за соціально-демографічними характеристиками. Це зумовлено, на нашу думку, такими чинниками: значними відмінностями у потребах і прагненнях між різними соціальними групами; зростаючим впливом інших соціальних інститутів, які не лише формують думку, а й суттєво впливають на світогляд у цілому (насамперед це стосується ЗМІ). Оскільки у кожній віковій, статевій тощо групі є свої пріоритети, то, по суті, християнськими церквами досить успішно застосовується індивідуальний та груповий підходи. Власне, в умовах громадянського суспільства поза релігією даний підхід втілюється в життя за допомогою діяльності численних громадських організацій різного спрямування. В останні роки відбувається таке явище, як поширення сфер і напрямів діяльності соціального служіння. Тобто, соціальне служіння вже не обмежується лише наданням допомоги. На даний час основне його завдання полягає у створенні умов для реалізації особистості [4, с. 24].

З'ясувавши еволюцію поняття «соціальне служіння» в сучасній Україні та в радянські часи, потрібно простежити відношення до соціальної роботи протестантських теологів. Ця проблематика сягає сивої давнини, але форми їх реалізації історично залежали від типу держави та рівня демократичних свобод [2, с. 122]. Принципи соціальної сутності церкви цікавили ще визначних реформаторів: М. Лютера, Ж. Кальвіна, У. Цвінглі, Т. Мюнцера. Вони наголошували на тому, що в церкві як земній інституції так чи інакше взаємодіють два начала – земне та небесне. Саме тому релігійна людина повинна керуватися двома основними принципами: думати про те, як проводити місійну роботу та поширювати вчення, допомогати іншим людям врятуватися, а з іншого боку – міркувати про кінець світу та спасіння власної душі.

М. Лютер у творі «Аугсбурське віросповідання» продовжує висловлювати дуалістичні ідеї, з одного боку – розповідає про есхатологію та важливість духовних надбань, адже наше земне життя не є таким важливим. Треба турбуватися про вічність, а не про мирські проблеми [6]. Проте, з іншого боку, Лютер окреслює то-

гочасний суспільний порядок та можливості його видозміни.

У роботі «Про свободу людини – християнина» М. Лютер пише про діалектичний характер взаємодії церкви і держави, адже людина, як істота соціальна, має жити за тими нормами, які проголошує суспільство. І в мирському житті людина просто змушена коритися законам держави, які приймає влада. Проте кожному має бути набагато важливішим суд не людський, а божественний. Саме тому духовна влада все одно бере гору над мирською. Автор зауважує, що ці дві влади залежні одна від одної, між ними немає антагонізму – вони єдині і призначені Богом. Лютер, як автор догмату *Sola scriptura* («Тільки Писанням»), дотримується принципу Святого Письма, що будь-яка влада від Бога, тому не можна їй противитися. Для того, щоб зберегти порядок у мирському житті, потрібно коритися законам.

Про необхідність виконувати свою легітимізуючу функцію (формування громадянських засад у віруючих) в суспільстві М. Лютер акцентував також увагу у працях «Про земне правління» і «Книга згоди» [2, с. 123].

У Цвінглі пішов далі Лютера у розробці соціальної концепції, він говорив про важливість співпраці держави та церкви задля вирішення важливих суспільних питань. Особливо це стосується питань моралі та культури суспільства. У своїх «67-ми тезах» реформатор на практиці показав взаємодію цих двох інституцій; сам Цвінглі реалізовував соціальні проекти у тогочасному суспільстві, тим самим довівши, що спільні зусилля церкви та держави можуть йти на користь соціальних змін. Церква має допомагати у вихованні громадян, просвітницькій діяльності та благодійній сфері [8].

Ж. Кальвін наголошував на тому, що церква та держава мають рівні відносини і саме на цьому принципі мають базуватися їх взаємозв'язки. Кальвін є автором женецького експерименту, який був прикладом взаємодії цих інституцій. Церква та держава спільно проводили роботу із незахищеними верствами населення. Допомогали дітям-сиротам, самотнім матерям – це виявлялося не тільки в якійсь матеріальній допомозі, а й у спілкуванні з цими людьми.

Дослідник лютеранства Д. Дойчландер вважав, що церква і держава, з одного боку – залежні одне від одного, оскільки є представницькими інституціями населення країни; з іншого боку, кожен із цих суб'єктів має певний ступінь автономності, тобто певні питання вони вирішують у власній компетенції. Важливо, як вважає Д. Дойчландер, щоб ця компетенція враховувалась кожним суб'єктом і вони не втручались у специфічну діяльність один одного [1, с. 92].

Протестантський теолог і філософ П. Тілліх у своїй концепції намагався подолати розрив між богослів'ям та проблемами повсякденного життя. Тілліх рішуче не погоджувався з релігійним ізоляціонізмом і був глибоко переконаний у тому, що християнська думка не може мати суттєвого значення для сучасної людини, якщо вона не намагатиметься відповісти на ті питання, які ставить перед нею життя. Він доклав багато зусиль, щоб довести близькість Бога та людини й тісний зв'язок між ними. Релігію він позначив терміном «вищий інтерес». Таке визначення уже пов'язує релігію з людиною. Не заперечуючи трансцендентності Бога, Тілліх вважав, що Бог одночасно і трансцендентний і іманентний людині. Теолог вважав, що лише християнська релігія може надати людині мужності здолати екзистенціальний страх. Поняття Бога у Тілліха – теологічний синонім категорії Буття. Його спроба примирити релігію з сучасним світом вилілась у доведення того, що релігія становить внутрішній смисл духовного життя. З його точки зору, релігія є сутністю культури, а культура – вираженням релігії. Все те, що реалізується в досягненнях людської культури, за змістом є глибоко релігійним. Релігія пронизує і особисте, і суспільне життя людини. Саме християнство, на думку Тілліха, може оновити людину, забезпечити їй «нове буття», яке він тлумачить у дусі християнських заповідей.

Ми побачили, що тема соціальної роботи стає все більш актуальною у сучасному світі. Таку ж тенденцію спостерігаємо і у сфері релігії, адже соціальне служіння

церкви стає найбільш дієвим методом залучення нових прихожан та активізації діяльності всередині громади. Найактивніше його використовують протестанти, вони ще з часів реформації зрозуміли важливість взаємодії церкви та держави. Саме тому такі теологи, як: М. Лютер, У. Цвінглі, Ж. Кальвін, Д. Дойчландер, П. Тілліх у своїх працях розробляли моделі взаємодії цих інститутів та в межах історичного періоду, існуючих можливостей, втілювали свої ідеї в життя.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Дойчландер Д. Світський уряд: Боже інше Царство. / Д. Дойчландер. – Горлиця: Українська Лютеранська церква, 2002. – 192 с.
2. Докаш В. Принципи взаємовідносин держави і церкви в соціальних доктринах протестантів: правовий аспект / В. Докаш // Релігійна свобода. Взаємини держави і релігійних організацій: правові та політичні аспекти. Науковий щорічник. За заг. ред. д.філос.н. А. Колодного (гол.ред.), д.філос.н. Л. Филипович, к.філос.н. М. Бабія. – К., 2006. – С. 122–123
3. Докаш В. Соціальна діяльність протестантських церков як форма реалізації легітимізуючої функції релігії / В. Докаш // Релігія та соціум. – 2008. – № 1. – С. 52–57.
4. Кисельов О. Урізноманітнення виявів соціального служіння релігійних спільнот України / О. Кисельов // Релігійна панорама. – 2007. – № 12. – С. 24.
5. Любчук В. В. Особливості соціального служіння християнських церков в умовах встановлення громадянського суспільства в Україні / В. В. Любчук // Луцьк : ВНУ. – 5 с.
6. Лютер М. Аугсбурське віросповідання [Електронний ресурс] / М. Лютер. – Режим доступу: <http://horoshoe.info/books/in/ua>. (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
7. Мигович І. І. Соціальна робота (вступ до спеціальності) / І. І. Мигович. – Ужгород : Ужгородський державний університет, 1997. – 191 с.
8. Савченко П. Сравнительное богословие [Електронний ресурс] / П. Савченко. – Режим доступу: www.gumer.info/bogoslov_Buks/comparative_bogoslov/Savch/_04.php. (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
9. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі / Т. Семигіна. – К. : Пульсари, 2003. – 229 с.
10. Тюптя Л. Соціальна робота (теорія і практика): Навч. посібник / Л. Тюптя, І. Іванова. – К. : Ун-т «Україна», 2004. – 245 с.
11. Филипович Л. Релігія і нація в суспільному житті України й світу: Колективна монографія / Л. Филипович. – К. : Свічадо, 2006. – 288 с.
12. Черенков М. Європейська реформація та український євангельський протестантизм: Генетико-типологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри сучасності : Монографія / М. Черенков. – Одеса: Християнська просвіта, 2008. – 210 с.

REFERENCES:

1. Doichlander D. Svitskyi uriad: Bozhe inshe Tsarstvo [Secular government: Another Kingdom of God]. – Horlytsia: Ukrainka Liuteranska tserkva, 2002. – 192 s.
2. Dokash V. Pryntsyvy vzaemovidnosyn derzhavy i tserkvy v sotsialnykh doktrynakh protestantiv: pravovyi aspekt [The principles of relations between the state and churches in Protestant social doctrines: legal aspects] // Relihiina svoboda. Vzaemyny derzhavy i relihiinykh orhanizatsii: pravovi ta politychni aspekty. Naukovi shchorichnyk. Za zah. red. d. fil. n. A. Kolodnoho (hol.red.), d. fil. n. L. Fylypovych, k. fil. n. M. Babiia. – K., 2006. – S. 122–123
3. Dokash V. Sotsialna diialnist protestantskykh tserkov yak forma realizatsii lehitimizuiuchoi funktsii relihii [Social activities of Protestant churches as a form of implementation legitimizing function of religion] // Relihiia ta sotsium. – 2008. – # 1. – S. 52–57.
4. Kyselov O. Uriznomanitnennia vyiviv sotsialnoho sluzhinnia relihiinykh spilnot Ukrainy [Diversification expressions of social service of religious communities Ukraine] // Relihiina panorama. – 2007. – # 12. – S. 24.
5. Liubchuk V. V. Osoblyvosti sotsialnoho sluzhinnia khrystyianskykh tserkov v umovakh vstanovlennia hromadianskoho suspilstva v Ukraini [Features of Social Service Christian churches in terms of establishing a civil society in Ukraine] // Lutsk : VNU. – 5 s.
6. Liuter M. Auhsburske virospovidannia [Auhsbug religion] [Electronic resource]. – Access mode: <http://horoshoe.info/books/in/ua>. (Accessed 20 august 2016)
7. Myhovych I. I. Sotsialna robota (vstup do spetsialnosti) [Social work (Introduction)] – Uzhhorod : Uzhhorodskiy derzhavnyi universytet, 1997. – 191 s.
8. Savchenko P. Sravnitel'noe bogoslovie [Comparative theology] [Electronic resource]. – Access mode: www.gumer.info/bogoslov_Buks/comparative_bogoslov/Savch/_04.php. (Accessed

20 august 2016)

9. Semyhina T. Sotsialna polityka u hlobalnomu vymiri [Social policy on a global scale]. – K. : Pulsary, 2003. – 229 s.

10. Tiuptia L., Ivanova I. Sotsialna robota (teoriia i praktyka): Navch. posibnyk [Social work (theory and practice): Training. manual]. – K. : Un-t «Ukraina», 2004. – 245 s.

11. Fylypovych L. Relihiia i natsiia v suspilnomu zhytti Ukrainy u svitu: Kolektyvna monohrafiia [Religion and nation of the public life in Ukraine and the world: Collective monograph]. – K. : Svichado, 2006. – 288 s.

12. Cherenkov M. Yevropeiska reformatsiia ta ukraïnskyi yevanhelskyi protestantyzm: Henetyko-typolohichna sporidnenist i natsionalno-identyfikatsiini vymiry suchasnosti : Monohrafiia European Reformation and evangelical Protestantism in Ukraine: Genetic and typological affinity and national dimensions of our identity: Monograph. – Odesa: Khrystyianska prosvita, 2008. – 210 s.

Лирник О. В., аспирантка Национального университета «Острожская академия», редактор газеты «ОГО» (Ровно, Украина), E-mail: dolj.ogo@gmail.com

Содержание понятия «социальная работа» и осмысление его протестантскими теологами

Аннотация. Рассматривая ключевые принципы протестантской социальной этики, автор анализирует влияние и направления развития работы в гуманитарном корпусе гражданского общества где значительную нишу занимают протестантские общины. Ориентируясь на первый протестантских теологов было продемонстрировано связь с современной деятельностью протестантских общин в современных условиях, а также проанализированы изменения в этих ключевых принципах.

Ключевые слова: социальная работа, протестантская этика, М. Лютер, социальное служение.

Lirnyk O., postgraduate student of National University «Ostroh Academy», editor of «OGO» (Rivne, Ukraine), E-mail: dolj.ogo@gmail.com

The meaning of «social work» and his understanding of Protestant theologians.

Abstract. Social work in Protestantism very important. A significant amount of information finds the first Protestant theologians. Also in the modern Protestant theologians of new movements. They try to understand the problems of today. Educating moral identity, they pay active attention to the problems of society. The bourgeois ethics, which was laid in the foundation of Protestantism, played a significant role in shaping the modern world. The author tries to understand the origins and basic principles of ethics. Addressing the fundamental principle was demonstrated that the Protestant ethic is consistent with the demands of modernity. Being in constant struggle, Protestants managed to find its own path to understanding the social order. Despite all the obstacles that have arisen during their adaptation to Ukrainian environment, Protestants and their social work played an important role in building civil society in independent Ukraine. Social work is increasingly becoming the subject of research, now this notion considerably broadens its limits. The practical basis for the objectives of social service usually serves as the availability of material and human resources. In this situation there are material resources through various charitable organizations, on their own or in other ways.

The term «social work» reflected the practice of people who helped the poor. Is understood by this professional activity of providing aid and support to people who find themselves in a difficult situation. Nowadays social work involved not only special state institutions, but also social and religious organizations. We can say that they even took on all tasks that would fulfill state structures. Nowadays, the most popular concept of social work is to understand it as a specific form of assistance to people of the society to meet their social needs and resolving conflicts caused by individual or social reasons.

The same trend can observe in the field of religion, because the social ministry of the church is the most effective method of attracting new parishioners and revitalization within the community. The most active Protestants use it, they are from the time of the Reformation understood the importance of interaction between church and state.

Keywords: social work, Protestant Ethics, M. Luther, social service.